

יעקב שרת / איש ממאדים תקיעה אחרונה ופרידה

במדינה

דרכי אדם

האיש שהעביר

הצעות לבגין

**תושב מושב אמיריים
משגר מיכתבי הצעה
לראשיהממשלה.**

בעיצומה של מלחמת הלבנון, עמד גבר נמוך קומה כבן 60, לבוש חולצת האקו וכובע סמבל ליד בנייני משרד-הביטחון בתל-אביב, כשעל חזהו כרוז. עוברים ושבים גילו כלפיו מי סקרנות ומי שינאה לא מרוסנת. כמה משלמים לך אנשי אש"ף כדי ש תעמוד פה? קראו לעברו. מדוע שלא תעזוב אותנו ותסע למוסד קוה"ו? והיה מי שצעק: "בוגד, מכרת את הגשמה שלך לערבים, הסתלק לפני שנשבור לך את הרגליים!"

שתי קשישות נעצרו ושאלו או תו אם נכון שהוא ערבי? גברתן שהובילו מישלוח של פירות וירקות קרע את הכרוז, בזמן שחברו תפס את המפגין בחולצתו ודחף אותו אל הקיר.

הפגנת "יחיד. שלום זמיר, חר" שב מושב אמיריים. מסגר במיק צועו ומרצה לצימחונות בקיבוצים, יצא לרחובות כדי להפגין, בהפג

מפגין זמיר
עצות לבגין

נתייחיד, נגד המלחמה בלבנון. זמיר טוען שמאז חודש אפריל הוא משגר מיכתבים למנחם בגין, ובהם הוא מציע לראשיהממשלה להימנע מעימות צבאי עם הפלסטינים. מלישכת ראשיהממשלה קיבל זמיר אישור שהמיכתבים שלו התקבלו והם בטיפול. בגין לא ענה לי מעולם. טוען שלום זמיר, למרות שהעברתי לו הצעות איך למנוע את המלחמה בדרום-לבנון.

איני יכול לשתוק יותר. המצפון שלא לא נותן לי מנוחה. אני יודע שאיני יכול לשנות את הדברים, אך חובתי להביע את מה שאני חושב, ואשלם את המחיר שאצטרך לשלם.

אפיק לכביסת מוח, "רק" פורקן לייצר להשפיע ולו במשהו על מהלך הדברים כל עוד יש לכך ולו קורטוב סיכוי — ואם לא מתוך תיקווה יתרה לשכנע את הבלתי-משוכנעים, לפחות מתוך תחושה שהשותפים לך בדעה עשויים להתחזק כלשהו בעקרונותיהם ובהשקפותיהם מכוח קריאת דברך — מוטב לו להשתק מאשר להיות קולקורא-בימדר, מאשר לתקוע לתוך הרוח.

ולא איכפת לי כלל אם המדור הזה, שנפסק עכשיו, אם בכלל היה שווה משהו, ויחשב, בכל הצניעות הראויה, כאחד מקורבנותיה של מלחמת 1982. איך אמר סטאלין? "כאשר חוטבים עצים נופלים שבבים". עניין גדול. העולם ימשיך לסוב על צירו. השמש תמשיך לזרוח מדי בוקר. ויהיו המון אנשים מרוצים ונלהבים, וגם יהיו אנשים לא מעטים, אשר לא יאמרו נואש וימשיכו להתבטא ולתקוף ולעשות לשחוק בכתביהם את המישטר הבוגי, אשר במלחמת 1982 העלה את מדינת ישראל באופן הכי הכי סופי שאפשר על מסלול "עם האדונים" המיזרח-תיכוני. אני מצדיע לכם, חברים יקרים! המשיכו בדרך זו והושיעו אם לא את ישראל, כי אז לפחות את עצמכם, את מצפונכם המיוסר. אני גמרת. אני — חרף כל פרויותי האמיתית או המפוקפקת, חרף כל כשרונותי הממשיים או המדומים, איבדתי את הטעם. מאדני נהיה לי קרוב מדי. הסירחון מבריה אותי הרחק מזה. היופי של לבנון לא משגע אותי.

עוד איני יודע לאן בדיוק לברוח — לתחיבי הימי, לעשיית ספרים, לקריאת כל שחחמצתי עד כה, למישחק עם נכדתי או השד יודע למה? הכל — הכל — פתוח. אבל להיות מוקיין-חרצ בארמונו של בגין כדי לאשרר את היותנו הדמוקרטיה היחידה באזור, אחרי שהמלך שלי פשוט השתגע?

אני משער, שמי שקרא את מה שכתבי פה, בשבוע שעבר (במים בירנויים) אולי יסכים עמי, שזו היתה רשימה לא-רעה, שיתכן מאוד שהיא היתה כל כך לא-רעה, עד שיקשה לשער שאהיה מסוגל אי-פעם להגיע שוב לרמתה או להתעלות מעליה. זו, בכל אופן, הרגשתי. אז אני את שלי אמרתי, ואמרתי יותר מפעם אחת וביטוי מוריאציה אחת. והו זה איפוא. איך אומר בגין? "לא עוד". נהייתי בלתי-ירלוונטי עד להודעה חדשה, שאולי תבוא ואולי לא תבוא, כי גל-המוח שהעלה אותי ביום בהיר אחד לפני שנתיים וחצי ועשאי, "איש ממאדים" שבועי, ניער אותי עכשיו, בימי מלחמת 1982, והטיילני אל היבשה. החזיר אותי ממאדים אל הארץ הזאת, ואני מרגיש לא טוב. אני רואה דברים כה אחרת, מפרש דברים כה אחרת, חוזה דברים כה אחרת עד שמתוך כבוד מיערי לפרופורציות חובתי למצוא טעם לחיי במישורים שאינם כרוכים ישירות בהתבטאויות על מצבים פוליטיים, שליווי הם אבודים, בלתי-ניתנים לתיקון בטווח החיים שנותרו לי. אני מכיר בכך במלוא כושר השגתי.

שלא תבינוני לא כהלכה. שום דבר לא קרה, בעצם. ההיסטוריה

ברעם התותחים משתתקות המהות". כמה פעמים שמעתי והשמעתי את ארבע המילים האלה? לא חשוב. העיקר הוא שזו לי פעם ראשונה, שאני יורד לסוף משעותי. המוות משרתתק לא מפני שאין להן מה להגיד, ואולי אף יותר מאשר לפני דיוקא. לא מפני שאין להן מה להגיד, ואולי אף יותר מאשר לפני "ברעם" ואחרי "ברעם". המוות משתתקות "ברעם", מפני שאין טעם ואין תכלית בעצם קיומן. כל התבטאות שלהן לא תהיה אלא שיחות מילים לריק. תקיעה לתוך הרוח. הן נעשות בלתי-ירלוונטיות. לכן מן משתתקות.

מכל מקום, המוזה שלי משתתקת היום מייזוד-עדימתי אך ורק בשל סיבה זו, הנראית לי מוצדקת ביותר בנסיבות החדשות, המכריעות, שנוצרו בפרוץ מלחמת 1982. רצוני להבטיח בזה לכל קוראי הנאמנים והאקראיים גם יחד, כי לא התייבשתי לפתע. מוחי ממשיך לייצר רעיונות כמקודם, וכמקודם — חלקם שופעים, חלקם מתנסחים כמו מאליהם בכוחה של השראה, של הצטברות היגנים תתי-הכרתיים היונקים רגע רגע מעולם המציאות וההכרה, חלקם מטפטפים באיטיות, מסתככים והול-כים, נכנסים למנהרת המחשבה ומגששים באפלה עד שהם מגיעה איכשהו אל המוצא, כרוכים במאמץ כלשהו ובזיעה כלשהי, הייתי אומר.

בשנתיים וחצי שאני כותב שבוע שבוע מדור זה, שלמרבית אדיבותי כלפי מקום עבודתי הצעתי תחילה ל"מעריב" ואחרי שסורבתי — מוכה, אודה ולא אבוש, עלבון מעורב בזעם ובחמלה (לא עצמית) — אצתי, כפי שזכור לי בבהירות יתרה, אל מערכת "העולם הזה" ותחבתי מתחת לדלת הברזל הנעולה בערבו של יום, את החומר שהכינותי לטור הראשון של "איש ממאדים" (רמז לניכור) על מנת שלמחרת יצלל השלפון ואורי אבנרי יתן לי "אור ירוק" בצורת מיגרש-משחקים שבועי קבוע — לא אירע לי שישבתי אל מכונת-הכתיבה בראש ריקן. אדרבה, לרוב גלשתי מעבר לשטח השועמד לרשותי בנדיבות על מנת שסרתי העורך יתועל או ליומון זה או זה, לרוב, לסל הניירות, בעל-בריתו הנאמן של העיתונאי, ובי נשבעתי, כי ברגע זה מבש סבוגי רעיונות כדבורים רוצים הוכחה? בבקשה: מי כמס אינטליגנטי וברוך דמיון, ומכיר את אורח כתיבתי אם הרבה ואם מעט, שלא יוכל לשוות בדמיונו את שהייתי מסוגל לכתוב השבוע על-ידי משיכה בחבל הקשור לפמון שעליו חקוקות המלים, "וטוהר לבנו!" (או שמא הפועל, "לטהר" כבר הגדיש את הסאתה מרוב דיווחי צה"ל, ויצאה הוראת-עליון להחליפו באחר?); או למשל, כיצד הייתי יכול להשתעשע בניינות בהיתקת מוטי עליית מדד יוקר-החיים והאינפלציה לתחום עליית עקומת המוות היהודי-ערבי בצפון; או למשל, איזו רשימה נהדרת הייתי יכול לכתוב על המצב המזווע הזה, שאתה רבים מחברייך יושבים בביה, שוללים את מדיניות המיל-חמה של ממשלתנו, בעוד בנייבנינו נלחמים שם בלבנון ועושים —

היה קשה. היה מפעם. היה אתגר. היה טעם.

קצת חבל. ההיסטוריה שיטתה בי? אני לא נעלב

תעבור על האפיוודה של "איש ממאדים" לסדר היום שלה. אני יכול לחשוב על צידקתי ככל העולה על רוחי, אבל יכול להיות שהשקפה שאני מייצג, פחות או יותר, היא שתתגלה, במרוצת-הזמן, כשבויה מסודה, ולא להיפך. אני יכול להיות בטוח בצידקת דעותי כאוות-נפשי, אבל העובדה היא שההיסטוריה של מדינת ישראל מתנהלת בדיוק לפי מתכונת הפוכה, ואפשר מאוד שיעוד מאה שנה תיראה התקופה שבה היה מישקל כלשהו לבעלי דעה כשלי כאפיוודה חולפת, קריוו. במרוצת הזמן עשויה התקופה של ישראל כמדינת דיקו לאומי לבלוע כליל את תקופת היותה מדינה של תנועת שיחרור לאומי; התקופה הקצרה, החולפת של ישראל כמדינה חילונית ושפויה פחות-אירותר עלולה להיבלע כליל על-ידי תקופה של ישראל פסודוד-דתית, לאומנית, אדונית, דרום-אפריקאית — נצחית.

במצב זה, כתיבת טור פוליטי שבועי, "אנטי-היסטורי" אינה אלא מעשה אייוולת. אולי יש טעם להקים תא מחתרת אנטי-היסטורית, אולי יש טעם למצוא ריפוי בעיסוק בתחומי-עשייה לא-פוליטיים. אולי אפשר לברוח או לנסות לברוח בעוד מועד לאן שאיננו. אולי, אבל רק לא לזרוק אבני-חצץ בטנקים, רק לא לתקוע אל הרוח שאינה שוכנת.

היה קשה היה מפעם. היה אתגר. היה טעם. קצת חבל. קצת יותר מחבל. ההיסטוריה שיטתה בי? אני לא נעלב. ניסיתי לשים לה רגל — ולא עזר. עכשיו היא עוברת על פני בסערה במרכבה גדולה, ואחריה שיריה גדולה של בעלני העתיד שות. אני עומד דום. לא מצדיע, אבל עומד דום, כמו שנאמר והמשכיל ידום. אני לא שונא אותה, את ההיסטוריה ואת שיירת המנצחים והנסחפים-הנספחים שלה. אבל אני לא מוכרח לאהוב אותה. אני לא מוכרח לשרת אותה כמשתף-פעולה מלהיפך, להיות הצד השני של המטבע שלה. כואב לי, אבל הגיע הזמן לגרד את פצעי בחרס, לא בעט.

לקוות למצב שבו אמצא טעם לכתוב מחדש פירושו לקוות לקטסטרופה סדר-גודל כזה, שייפך עיני המונים מסונוורים. אני את תפקיד נביא הקטסטרופה הזאת מניח מעתה לאחרים (לובה אליאב עשה זאת לא-רע ברשימתו האחרונה ב"דבר" — אפוקליפסה עכשיו, 15 ביוני 1982 — תקע לתוך הרוח שאינה שוכנת). כמה שאני לא אומר, "להתראות", אם כי הכל יכול להיות. אז מה? אז פשוט שלום.

ואין זה מעלה או מוריד אם מרצון או מאונס, ואם שרון מרמה או לא מרמה — ההיפך מכל זה שלמענו רצינו להקים דור בארץ; ובאורח כללי יותר, איך כולנו, ובנינו, ובנייבנינו נעשינו בני-ערובה בידי ממשלת מטורפים והאפוזיציות מוגילב, המת-ייצבות דום למישמע סיסמת היום, "החלטה נועזת".

לא, אין מחסור ברעיונות, ובודאי אין מחסור בעניינים הטעונים תגובה פולמוסאית חריפה, מיידית, שהעתונים והרדיו והטלוויזיה מלאים אותם עכשיו יותר מאי-פעם עד להבחיל — אלא שפתאום מתחורר לך, שאתה הגעת לנקודה שבה שוב אין לדברים שמץ משמעות ממשית. כל מה שמסתמל במלחמת 1982 הוא כה גדול, כה ענקי, מתרחש במישור משמעותי כה שונה, אחר חדש לחלוטין, שכל הגבה (לשליה) נעשית למין נסיון מנוחך לתקוע לתוך הרוח, לזעוק מול שאון הגלים, לזרוק אבן חצץ על מכבש, לעצור טנק ברלי. עם עובדות איוות תכלית להתווכח, והעובדות אומרות שמדינת-ישראל — זו שרציתי שתצטייר לפחות כאפ-סרית וכנחלמת במחשבותי, הוכנסו — לדידי — על-ידי ממשלת המטורפים שלנו, בעלי הפתרונות הסופיים למיניהם — למכונת-בשר היסטורית שכזו, עד שכבר אין שום סיכוי לחלץ אותה לאחור מבעד לפתח הכניסה, ועכשיו היא תיטחן ותצא מבעד לנקבי המוצא, והתוצאה תהיה אולי יפה יותר, נפלאה יותר — אבל בשום אופן לא מדינת ישראל כלכבד, שאליה התפללת, והעיקר — אתה שם, עם כולם, בתוך-תוכי מכונת-הבשר, ועוד מעט יגיע גם תורך לצאת טחון מבעד אחד מפתחי החומר הנטחן, עם כולם, עם כל אנוסי שרון-בגין-רפול, ולשווא לא לרחוץ בצפון ביולנטרופיה מחרידה של רוצחים ואבות-רוצחים ואמהות-רוצחים המניחים שמכות על קבר ההרוג; לשווא זע-קות, לשווא התמודדות מחשבתית בעל-פה, בכתב, במאמץ פוליטי לגיטימי כלשהו. לשווא! הכל נעשה פתאום כל-כך מגומד, מנונס, לא-ירלוונטי אל מול הדתרה האמוקית הכבירה של רכבת ישראל בכיוון שכבר נקבע מעתה ואם לא עד עולם, כי אז עד חלף עשרות בשנים, מתוך צפנוף אחד ארוך עליך ועל שכמותך.

למר במצב זה מי שהעיתונות הגותית אינה בשבילו קרודם לחפור בה, אינה פרוסתה, אינה שליחות חיו הכפיתית, אלא "רק" דרך של תיקשורת עם הזולת (ולו גם הנעלם), "רק"